

*Р. Р. Лоза,
заступник директора, Тернопільський регіональний центр перепідготовки і підвищення
кваліфікації працівників органів державної влади*

КОНЦЕПТ "ДІЄЗДАТНА ГРОМАДА" ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ

У статті розглянуто теоретичні аспекти концепту "дієздатна громада", змодельоване смислове поле концепту, а також сформульовано систему визначень сутнісних ознак концепту. Визначено принципи самоорганізації територіальної громади, її місце в системі впливів політики державного управління.

The article deals with theoretical aspects of the "viable community" concept, models semantic field of concept and formulates a system of definitions of the concept essential features. Principles of self-determined local community, its place in the system of the public administration policy influence are also defined.

Ключові слова: територіальна громада, дієздатна громада, місцеве співтовариство, соціально-територіальна спільнота, регіональне управління, місцеве самоврядування, державне управління, соціокультурний простір, спільнота, група, суспільство.

Key words: local community, a viable community, social and territorial community, regional administration, local government, public administration, social and cultural space, community, group, society.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У системі державного будівництва та місцевого самоврядування на найнижчому рівні основним продуцентом його інтересів є місцеве співтовариство, визначене як територіальний громада. Наука радянського будівництва розглядала систему Рад як єдність органів державної влади, відносячи до таких місцеві Ради народних депутатів, що, з одного боку, були органами єдиної державної влади, а з іншого — виступали як державна організація місцевого населення, покликана вирішувати питання місцевого значення. Вважалося, що місцеві Ради народних депутатів не тільки представляли інтереси населення, а й були формою з'єднання прямої і представницької демократії, що ставило їх у ранг основної ланки самоврядування народу.

Таким чином, радянська держава розглядалася як універсальна форма політичного об'єднання громадян в особі Рад, що нібито забезпечували реальну участь громадян у державному управлінні як у центрі, так і на місцях. А держава, в свою чергу, зобов'язувалася розширювати сферу самоврядування громадян спочатку в рамках підприємств, установ, організацій, у межах території, а надалі — у межах галузі народного господарства й у загальнодержавному масштабі. Ця трансформація повинна була супроводжуватися еволюцією політичних інститутів, структур державного управління, де зростала б їх залежність від волі й інтересів громадян, колективів, соціальних спільнот. Безперечно, що за такого ідейно-політичного забарвлення розуміння само-

врядування не знаходилося місця для дослідження такого інституту, як територіальна самоорганізація громадян для вирішення питань місцевого значення.

Суспільна проблема практичного громадотворення полягає у тому, що нагальні потреби розбудови ефективних систем адміністрування спільнот на рівні чи то держави, чи то окремих адміністративно-територіальних одиниць нині задовольняється шляхом впровадження певного ряду емпіричних моделей, а відтак, від початку містить значний ризик марнування часу і ресурсів. Підхід до проблеми з іншого боку — науково-теоретичного — також не позбавлений цієї вади, хоча б з тієї причини, що через логіку наукового теоретизування реальність діяльності спільноти спрощується до канону певного типу наукового знання, за яким відбувається пояснення природи соціобуття. Відтак, прямий перенос результатів наукового теоретизування на реальній простір, як правило, неможливий. Усі ці колізії якнайповніше відображаються у концепті "громада", широко вживаному в лексиконі як практиків, так і науковців юридичних, політичних, економічних, соціологічних наук. А тому зазначений концепт потребує подальшого поглибленого вивчення з позицій державного управління.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням теорії та практики формування дієздатних громад присвячено чимало праць вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема О. Батанова, М. Баймуратова, В.

Борденюка, О. Забужко, Ю. Куца, О. Киричука, Д. Майерс, М. Орзіха, В. Погорілка, М. Пухтинського, Н. Рудої, П. Соко-ріна, Ю. Тодики, В. Шаповала та інших. Але на основі вивчення праць зазначених авторів можна зробити висновки: на сьогодні достатньо вивчене місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування, проте відсутня у науковій думці єдина система поглядів стосовно територіальної громади як спільноти людей.

Утім, сьогодні залишається низка невирішених питань щодо пошуку інноваційних методологічних підходів до обґрунтування суб'єктної природи громад та пояснення дії механізмів формування їх дієздатності через те, що вищезазначені поняття розглядалися в наукових працях крізь призму їх місця та ролі в системі місцевого самоврядування.

Мета дослідження полягає у тому, щоб шляхом критичного аналізу встановити міру розкриття змісту суб'єктної природи громади у сучасному соціогуманітарному значенні та визначити необхідність запровадження інноваційного методологічного підходу як засобу організації дієздатної територіальної громади в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Авторська ідея полягає у тому, що сьогодні відчувається недостатність методологічної обґрунтованості формування дієздатних територіальних громад. Відтак, пошук методологічної основи є актуальним питанням. Вважаємо, що соціокультурний підхід найкраще уможливує повне змістове розкриття концепту "дієздатна громада" та його сутнісне наповнення.

В українській історії громади виникають як спільноти рівноправних осіб — світ зібрання, мирська сходка тощо. Власне таке розуміння, як світоглядний канон притаманне було багатьом поколінням української інтелігенції ще від часів Т. Шевченка. За переказанням О. Забужко, "...це був коперніківський переворот" в українській політичній історії, наслідком якого стала трансформація малоросійського дворянства в українську інтелігенцію [2, с. 303]. Саме з цього часу започатковується певною мірою мода на самоназву численних зборів та громад тодішньої київської інтелігенції. Серед прикладів такого вільно обраного об'єднання можна назвати гуртки В. Антоновича та О. Пчілки, зібрання різночинної молоді у Є. Тригубова та інші численні та потужні об'єднання, колеї, братства, домашні академії, товариства тощо [2, с. 295]. Те, що у коло такого тяжіння мають потрапляти не лише винятково близькі за духом, а й ті, що за логікою станового мислення того часу були лише підметом господарської діяльності, доводив М. Драгоманов: "Ви не будете взыскивать все, что может дать ваш крестьянин, а то что можете от него требовать, не уменьшая его благосостояния; напротив, вы изыщете способы увеличить иное; вы пожертвуете для сего из доходов ваших, вы устроите училища для малолетних, больницы для недужащих; вы улучшите хижины крестьян ваших; вы снабдите неимущих скотом и плугами для возделывания земли; вы займетесь нравственностью подданных вам и отвлекете их от порока" [2, с. 306]. Відтак, маємо один з перших прикладів, говорячи сучасною мовою, повноформатного проектного менеджменту зі створення дієздатної громади силами інтелігенції, адекватної індустріальному суспільству.

Зародження цього потужного культуротворчого імпульсу до так би мовити практичного громадотворення у добу індустріальної цивілізації відмітив ще Е. Фромм [2, с. 294], що, власне, триває і до сьогодні та втілюється у різноманітних спробах входження у цю проблематику чи то з позиції реанімування культури "локальних спільнот", чи то реформування освітньої галузі, чи з позиції формування національної економічної, політичної та наукової еліт тощо.

Протягом останніх років проблемі розвитку місцевого

самоврядування дослідники державного управління й політичні експерти приділяють підвищену увагу, зокрема з курсом запланованих реформ, спрямованих на виконання Європейської хартії про місцеве самоврядування, які передбачають децентралізацію влади в Україні. В даному контексті, з правової точки зору на місцеве самоврядування, сутність децентралізації відображає природу місцевого самоврядування. В. Борденюк зазначає: "Якщо, функції державного управління передаються на рівень територіальних спільнот (громад, общин, комун тощо), об'єднаних спільним проживанням у межах низової ланки адміністративно-територіального устрою держави, то такий вид децентралізації має форму місцевого самоврядування. Коли ж здійснення завдань і функцій держави на місцях доручається територіальним колективам адміністративно-територіальних одиниць вищого рівня, ніж громада, то така децентралізація має форму регіонального самоврядування" [1, с. 23].

Проте наявна проблема відсутності у вітчизняній системі державного будівництва визначень щодо сутності громади, її функцій та прав. О. Павлов відмічає: "Як свідчить аналіз спеціальної літератури та законодавства, в Україні поки що не існує концепції місцевого самоврядування, чітко не визначені концепція територіальної громади, з одного боку, та органів місцевого самоврядування — з іншого. На сьогодні не чітко визначено й правосуб'єктність територіальної громади" [7, с. 2].

Сучасне наукове знання у соціогуманітарній сфері, яке за усіма світовими деклараціями мало б опікуватись культуротворчим вишколом нової української еліти, тлумачить суб'єктну природу громади цілком у дусі сцієнтистського, до межі соціологізованого світогляду. Аналіз соціальних феноменів міжгрупової взаємодії тяжіє, так би мовити до великих форм: соціальних спільностей — сукупності індивідів, об'єднаних соціальними зв'язками і причетністю один до одного за певною ознакою [4, с. 279], соціальних систем — цілісних створень, основним елементом якого є люди, їх зв'язки, взаємодія та взаємовідносини, соціальні інститути та організації, соціальні групи та спільноти, суспільство — сукупність усіх засобів взаємодії та форм об'єднання людей, що склалося історично, мають спільну територію, загальні культурні цінності та соціальні норми і характеризуються соціокультурною ідентичністю її членів [9, с. 114]. Такий макрорідний домінує в описах структурних компонентів суспільства (техно- та соціосфера, біосфера, сфера влади та психосфера) та певних галузей соціологічного знання, як то: економічна соціологія, соціологія праці та зайнятості, права, політики, громадської думки, масових комунікацій, конфлікту, релігії, освіти, екології, міста і села, молоді, гендеру та ін. Соціальна психологія іде тим самим шляхом, вганяючи розум у жорстку дихотомію категорій "велика-мала соціальна група" та пропонує до аналізу набір процесів міжгрупової взаємодії — комунікація, перцепція та інтеракція. У такому варіанті викладу та за такого наукового дискурсу зрозуміло, що поза увагою лишаються інші, з числа можливих та такі, що реально існують соціоформи життя — у контексті нашого наукового інтересу це — громада з усіма належними їй ознаками дієвості, культурної змістовності, територіальної приналежності та економічності.

Разом з тим, окремі автори подають дещо відмінну від наведеної вище точки зору на явище соціобуття та намагаються розірвати жорсткість соціологізованих дихотомій. Так, когорта соціальних психологів: М.Н. Корнєв, А.Б. Коваленко, Я. Щепанський, Є.С. Кузьмін, В.Є. Семенов — зазначає те, що, окрім малих та великих груп з метою кращого аналізу "... доцільно відокремлювати ще й середні групи" [3, с. 127]. До критеріїв їх відокремлення відносять:

— чітку просторову локалізацію спільної діяльності (трудової чи побутової);

— наявність певних владних повноважень, координуючих та керуючих осіб, з якими члени групи періодично контактують;

— поширеність особистісних між групових контактів членів малих груп, які входять до складу середніх;

— психоемоційну єдність членів громади на засадах особистісного знайомства та особистісного характеру спілкування як із окремими членами групи, так і з уповноваженими представниками групи (адміністрація та керівництво).

Такої ж точки зору дотримується і О.В. Швачко [10, с. 52], критично оглядаючи стан досліджень з макро- і мікrorівневого визначення суспільних контактів, зауважуючи, що "...пошуки засад ідентифікації в соціальному житті людини не мають непереборних методологічних або методичних кордонів у межах пізнання специфіки великих і малих груп структури суспільства. На жаль, у вітчизняному варіанті традиційно підкреслювалися, насамперед, принципові відмінності цих утворень, а не напрями концептуального узгодження макро- і мікросчинників ідентифікації. Як наслідок, фіксація, наприклад, другорядної ролі малих груп у суспільстві". Такий критичний методологічний підхід цілком очікувано співпадає із позицією М.Н. Корнева та А.Б. Коваленко в цілому та у частині ідейно близькі їм роботи Я. Щепанського. О.В. Швачко тлумачить поняття "соціальна група" на основі категорій "соціальних зв'язок", "соціальні стосунки" та "спільноти". На нашу думку, це суттєво уточнює перелік М.Н. Корнева та А.Б. Коваленко щодо критеріїв опису середніх груп, до яких, як вже зрозуміло, має бути віднесена і громада — предмет нашого наукового дослідження. Соціальний зв'язок передбачає наявність контактного простору, психічного та соціального впливу на людину, а визначальною складовою утворюваного простору є соціальні зв'язки, які переростають у соціальні стосунки, що, власне, і забезпечує внутрішню згуртованість групи та її стійкість. За критерієм стійкості стає можливим виокремлення розмаїття спільностей, окремим, так би мовити, зерном яких слід вважати соціальну групу, мінімальна кількість осіб, яких має бути не менше трьох. Разом з тим, дискусійним є питання верхньої критичної межі наповнюваності спільноти, але можна допустити, що переповнення спільноти, яке руйнує сталі соціальні зв'язки та взаємини і розмиває зазначені вище критерії вирізнення її серед інших соціальних утворень, формує іншу реальність інших соціальних груп іншого формату [6].

Отже, важливими ознаками соціальної групи є сукупність внутрішніх стосунків та точність показників у відокремленні одного гурту від іншого. Крім того, у межах спільноти слід виокремлювати і соціальне коло як певну множину осіб, які підтримують між собою постійні зв'язки та спілкуються. Усередині соціальних кіл можлива відсутність чітких організаційних форм, систем контролю та визначених критеріїв відокремлення. До числа спільнот Я. Щепанський відносить і територіальну громаду. Відтак, грона соціальних груп (великих, середніх, малих), соціальних кіл, які функціонують за умов постійного контакту, утворюватимуть соціальне середовище в цілому.

Сукупна дія механізму державного управління зачіпає соціальне ціле розгортається у ньому вглиб та діє як вертикально спрямовані системні впливи: політико-правовий вплив (політичне управління); адміністративний вплив (адміністрування); соціально-економічний вплив (економічне управління); організаційно-технічний вплив (організаційне управління). Соціальне ціле як композитне утворення у кожному горизонтальному шарі власної структури заломлює вертикальні управлінські впливи у конкретні політичні системоконспекти, відбувається, так би мовити, "зворотна збірка" окремих впливів у конкретно-предметні

політики. На рівні територіального горизонту формується державна регіональна політика (безпосередньо-регіональна, конкретно-місцева). На соціокультурному горизонті формується за такою ж логікою (державне — регіональне — місцеве) соціальна, освітня, культурна політика. На соціально-економічному горизонті — соціально-економічна політика. На організаційному — організаційна політика як соціоінженерія та соціал-конструктивістська діяльність.

Найбільшого заломлення система впливів — державних політик — набуває у площині соціокультурного горизонту, де вони наштовхуються на соціокультурні агломерати іншої сутнісної природи, ніж решта об'єктів управління. Це інституційована система міжособистісних та міжгрупових інтеракцій (суспільство), грона спільнот та соціальних груп, сценарії життєздійснення та господарювання, укорінені як історико-культурна традиція, предметне середовище соціобуття, як культурний артефакт та похідні від нього (побутова культура, культура ведення домашнього господарства, фінансово-грошова поведінка, підприємництво, культура споживання та ін.). Усвідомлення специфіки соціокультурної складової соціального і, перш за все, суб'єктної природи акторів соціальних інтеракцій — особистостей — соціальних груп — спільнот — громадянського суспільства вимагає зміни логіки дії державного управління з об'єкт-предметної на об'єкт-суб'єктну. У системі державного управління як політико-правового впливу така дія полягає у створенні нормативно-правового поля (принципів, норм, правил, процедур), яке визначає засадничі та рамкові умови життєздійснення соціуму. Громада як дієздатна самоорганізована соціокультурна спільнота конкретної територіальної належності здійснює власну самоорганізацію (рис. 1):

1) у зовнішньому плані під впливом принципу децентралізації у його партисіпативно-демократичному, конституційному та політико-правовому витлумаченні та законодавчо-установочому, статусно-адміністративному закріпленні;

2) у внутрішньому плані під впливом принципу самоврядування (регіональному та місцевому) зреалізованому як певний формат політичної автономії (самоврядування) та автономії правової (субсидарності);

3) у територіальному плані під впливом принципу самоорганізації зреалізованому як територіальна самоорганізація — територіально-географічне самовизначення. На перетині з принципом децентралізації це набуває характеру адміністративно-територіального розмежування як територіального структурування держави, утворення адміністративно-територіальної одиниці та законодавчого закріплення її статусу. На перетині із принципом самоврядування відбувається структурування (регіональне — місцеве) та мікрорайонування територій громади на території окремих локальних спільнот;

4) в адміністративному плані самоорганізація відбувається під впливом принципу деконцентрації (загальне) — субсидарності (конкретне) та йде як процес ініціативної участі громадян у створенні органів представництва їх інтересів. На перетині конституційної політико-правової децентралізації та законодавчо унормованої деконцентрації постають представницькі органи місцевого самоврядування. На перетині статутно закріпленого принципу деконцентрації та принципу самоврядування у місцевому форматі постають представницькі органи місцевої самоорганізації громади.

Політико-правовою рамкою, яка систематизує дію зазначених принципів щодо самоорганізації дієздатної життєдіяльності громад, є місцеве самоврядування, яке постає у цьому політико-правовому полі у численних формовиявах

— соціально-правового механізму, гаранта демократичності влади, ефективного механізму господарювання, суспільно-державного інституту та ін. [8]. Очевидно, що цей формовияв життєактивності громади містить значний потенціал проблемності, віддзеркалений як у розбіжностях його визначення в базових документах (Європейська Хартія місцевого самоврядування, Конституція України, Закон України "Про місцеве самоврядування"), так і у науково-теоретичному дискурсі. Однією з численних спроб зняття такої проблемності є запровадження так званої модернізаційної парадигми до проблеми формування дієздатних громад.

Модернізаційний підхід є спробою у практичний (науково-теоретичний) спосіб зреалізувати вимогу переходу до інноваційного шляху розвитку у спосіб формування модернізаційної парадигми місцевого економічного розвитку, тобто несуперечливо і компліментарно входить у концептуальні рамки методологічної реконструкції сфери місцевого самоврядування. Вхідження у проблемне поле сфери місцевого самоврядування та життєдіяльності громади Г.Л. Монастирський [5] здійснює не з політико-правового майданчика, а з соціально-економічного, довкола якого, як смислового ядра розбудовується система решти впливів — адміністративного, організаційного, а політико-правовий набуває ознак муніципальної політики модернізованого місцевого самоврядування — основного інституту забезпечення економічного розвитку громади. За такого підходу сама громада постає як соціокультурна спільнота на засадах цивілізаційного типу культурної ментальності, що утворює певний тип соціальної системи, логіко-смилова ефективність якої (спільний знаменник або ідея) сформована практикою спільного володіння економічними ресурсами для забезпечення власного розвитку (рис. 2). Це дозволяє розглянути таку спільноту як соціальну корпорацію мешканців, котрі як акціонери об'єднуються з метою реалізації спільних інтересів: економічних, культурно-історичних, соціально-трудова, національно-етнічних, демографічних та ін. Разом з тим, на нашу думку, національна ідентичність громади забезпечується від цивілізаційно-глобалістського розмивання у спосіб системної муніципалізації як процесу здобуття громадою правової та організаційної автономії та достатнього ресурсного забезпечення життєдіяльності та соціобуття. Консолідація такого ресурсу в рамках бюджету місцевого самоврядування в поєднанні із сучасними технологіями муніципального менеджменту уможливує розвиток завдання розбудови соціокультурного простору громади у таких його проявах, як: освітній простір, простір культури, науково-інтелектуальний, соціогуманітарний простір.

Поняття контактності, комунікативності та ідейності у загальній компонентній структурі соціокультурної дієздатності фіксують особливу онтологічну природу феномена "громада", проявлену у її соціальних та соціально-психологічних характеристиках. У контексті розгляду модернізаційної парадигми зазначимо про те, що вона аргументує ідею громади як соціальної корпорації, послуговуючись катего-

Законодавчо-установче,
статусно-адміністративне

- Децентралізація -

Політико-правова,
конституційна

Місцева - Самоорганізація - адміністративно-територіальна

Територіальне структурування та визначення статусу адміністративно-територіальної одиниці	Зовнішня самоорганізація - створення органів місцевого самоврядування	Представницькі органи місцевого самоврядування
Територіальна самоорганізація - територіально-географічне самовизначення та визначення територіальних меж громади	Громада - дієздатна самоорганізована, смислоінтегрована, соціокультурна спільнота контактного типу	Адміністративна самоорганізація як ініціативна участь у створенні органів представництва інтересів громади
Структурування та мікрорайонування території громади - території локальних спільнот	Внутрішня самоорганізація - створення органів самоорганізації населення	Представницькі органи місцевої самоорганізації

Локальна (статутна) - деконцентрація - законодавче-нормативна

регіональне - Самоврядування - міське

Рис. 1. Концепт "громада" у системі впливів політики державного управління

рійною лексикою соціокультурного підходу, щоправда, не рефлексуючи цього.

Ідучи далі за логікою соціокультурного підходу, доцільно ввести у компонентну структуру (рис. 2) ще один основний елемент — творчий, який зрозуміло і повно охоплює зміст та сутність модернізаційної стратегічної дії. Вона за методологією канонічної психології є вчинком творчості — засіб довершеності життя та специфічна форма діяння людини. Модернізаційний проект у цьому сенсі є способом розгортання, досягнення та звернення суб'єктної природи громади у напрямі життєтворчості як форми життєдіяння, досвіду та результату життєдіяння, оволодіння нею власною культуротворчою силою та здатністю свідомо, поступально і цілеспрямовано її реалізовувати.

Теоретико-методологічні засади канонічної психології обґрунтовують вчинок як універсальний механізм самовідтворення буття. Логіка дії цього механізму як повноформатної життєдіяльності та осередку будь-якого виду людської діяльності структурується довкола основних складових, таких як ситуація, мотивація, дія та післядія (рефлексія). Власне, цю логіку відтворено у нашій функціональній моделі дієздатної громади, де відбувається перетин політико-правового (владного) впливу із соціокультурним чинником життєдіяльності громади, що створює ситуацію модернізаційної дії. Змістовно вона відображає концептуалізовану місію та бачення стратегії державного управління у напрямі регіонального розвитку, місцевого самоврядування та практичного громадотворення. Концентрований вияв такої концептуалізації, як ідеї народовладдя та громадотворення, існує у формі ідеології державотворення, відтвореної у політичній моделі місцевого самоврядування і політико-правовому забезпеченні її реалізації. Це, власне, і є створення ситуації уможливлення соціокультурно визначеної життєтворчості громад.

Рис. 2. Компонентна структура соціокультурної дієздатності громади

Наступний компонент вчинкового діяння — мотиваційний, — за нашою версією, позиціонується як перетин адміністративного впливу із соціокультурним чинником. Йдеться про те, що зформовані політико-правовою ситуацією можливості волевиявлення та життєздійснення трансформуються у систему мотивів та мотивацій суб'єктів політико-правової взаємодії — мету (цілевизначення і цілепокладання) — добір засобів її досягнення. Адміністративною відповіддю на це є розв'язання проблеми адміністративно-територіального поділу, устрою та організації, формування та формування адміністративно-територіальних одиниць певного типу, муніципалізація, проектування, програмування, планування та реалізування пакета державних, регіональних, місцевих соціокультурних політик, розробка основ внутрішньої організації та менеджменту органів державної влади та місцевого самоврядування.

Перетин соціокультурного чинника та соціально-економічного впливу є точкою вияву наступного компоненту вчинки — дієвого, у всіх можливих його формах: поведінці, діяльності, спілкуванні. У царині соціально-економічних стосунків громади у межах муніципального утворення це відбувається в напрямі соціального розвитку — процесу підвищення добробуту громади та її мешканців на засадах опанування соціального стандарту життя, гарантованого державою; та економічного розвитку як засобу досягнення цього добробуту. Показником соціокультурного руху територіальної громади у цих напрямках та їх дієвого опанування є поняття економічної культури територіальної громади і відповідних їй дієвих проявів економічної активності у секторах муніципальної економічної системи — державному, муніципально-комунальному, корпоративному, приватному, суспільно-добровільному та секторі домашніх господарств.

Назвемо останній компонент логічної структури вчинкової активності — рефлексію, як процес осмислення результатів і способів здійснення вчинку, набутого досвіду тощо. У нашій моделі це перетин соціокультурного чинника із організаційним впливом. За організаційно-інституційною формою, це механізми ринково-інституційного та громадського регулювання (впливу) перебігу процесів соціально-економічного розвитку всередині муніципального утворення, а саме: громадські організації певного соціокультурного, соціально-економічного, соціально-політичного спрямування, які мають достатньо широкий асортимент дієвих інструментів впливу, як способу донесення та артикулювання власних інтересів і як способу донесення власної (групової, громадської, суспільної, корпоративної) рефлексивної оцінки (громадської думки) щодо будь-яких значущих проблем життєдіяльності громади. Такими рефлексивними засобами є звернення, політичний тиск, мітинги, пікетування, блокування, громадські слухання. Окрім громадських інститутів, суб'єктом, який має право та обов'язок на висловлювання власних рефлексивних оцінок, слід назвати, власне, територіальну громаду, а, враховуючи особливість її політико-правового статусу (джерело влади), процес рефлексивного оцінювання набуває ознак ауторефлексії — самоусвідомлення та самоідентифікації (у тому числі і соціокультурної), а це і є проявом класично-психологічного механізму становлення та формування соціокультурного розвитку громади.

Політико-правовою рамкою, яка усистемнює, уможливорює та унормовує усі ці процеси на місцевому рівні, є розробка статутів територіальних громад як механізму локальної нормотворчості.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У результаті проведеного дослідження можемо відмітити, що концепт "дієздатна громада" слід розуміти як певний тип стійкої соціальної спільноти, який відносимо до соціальних груп середнього рівня. Внутрішнє облаштування та структурування цієї спільноти передбачає наявність соціального простору контактного типу та можливість безпосередньої соціально-психологічної взаємодії, що має своїм наслідком формування системи стійких соціальних зв'язків з тенденцією до переростання їх у соціальні стосунки. Система формальної влади та адміністрування в громаді є ефективною за умови можливості встановлення із нею соціальних зв'язків на засадах особистісного спілкування та вироблення особистісного ставлення. З іншого боку, це інформаційно-діловий обмін адміністратора із ключовими комунікаторами соціальних кіл непримусового членства.

Соціокультурний підхід є потужним засобом методологічної роботи із концептом "громада" та дозволяє повно реконструювати смислове навантаження таких категорій, як соціокультурний простір соціобуття громади, типи соціальної взаємодії та ін.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень можуть бути аналіз проблем функціонування дієздатних територіальних громад, удосконалення нормативно правового регулювання територіальних громад в Україні.

Література:

1. Борденюк В. Децентралізація державної влади і місцевого самоврядування: поняття, суть та форми (види) / В. Борденюк // Право України. — 2005. — № 1. — С. 21—25.
2. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфології / О. Забужко. — К.: Факт, 2007. — 640 с.
3. Корнев М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія: [підручник] / М.Н. Конєв, А.Б. Коваленко. — К., 1995. — 340 с.
4. Майерс Д. Соціальна психологія: перев. с англ. / Д. Майерс. — СПб.: изд. "Питер", 2000. — 688 с.
5. Монастирський Г.Л. Модернізаційна парадигма управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня: монографія / Г.Л. Монастирський. — Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2010. — 464 с.
6. Основи психології: [підручник] / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. — 4-те вид. — К: Либідь, 1999. — 632 с.
7. Павлов О. Сільська територіальна громада як складник політичної системи суспільства / О. Павлов. [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=70&c=1623>
8. Руда Н. Політико-правове визнання територіального колективу — гарант децентралізації державної влади та розвитку самоврядування / Н. Руда // Проблеми реформування державної влади: конституційні та управлінські аспекти: тези доп. та наук.-практ. конф., м. Київ, 10—11 берез. 1995 р. / Відп. завип. Ю. Шевшученко, В. Авер'янов, В. Кампо. — К., 1995. — С. 119—120.
9. Сокорин П.А. Соціальна и культурная динамика / П.А. Сорокин. — М: Астрель, 2006. — 1176 с.
10. Соціологія: [підручник] / За ред. В.Г. Городяненка — К.: Видав. центр "Академія", 2002. — 502 с.

Стаття надійшла до редакції 27.07.2011 р.